

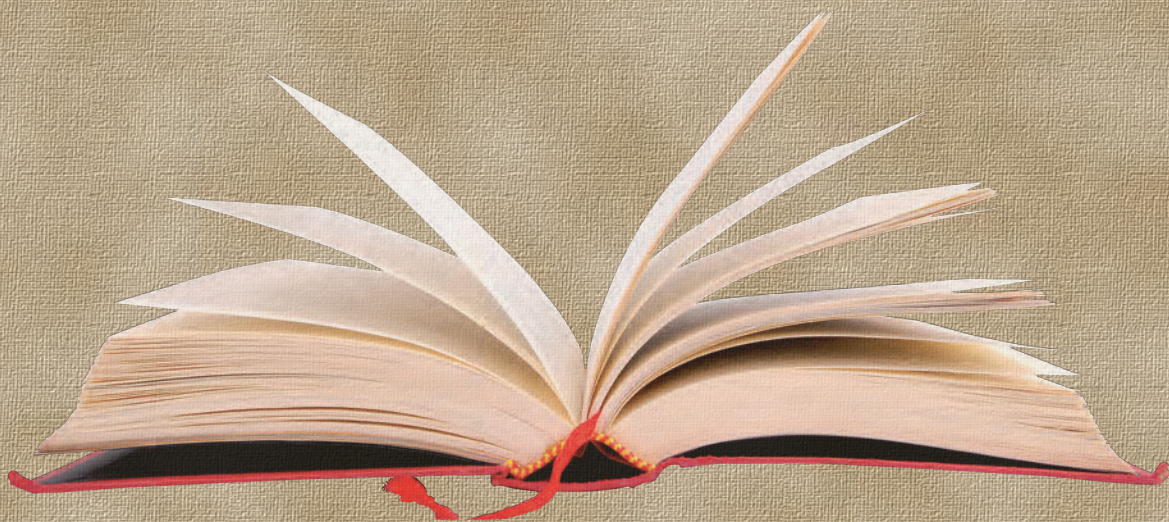
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП

ВОСПИТАНИЕ

ФАКУЛТЕТ ЗА
ОБРАЗОВНИ НАУКИ

СПИСАНИЕ ЗА ОБРАЗОВНА ТЕОРИЈА И ПРАКТИКА

год. 9, бр. 13, Штип 2014

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика

Штип, 2014

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика
год. 9, број 13
2014 год.

За издавачот:

проф. д-р Соња Петровска, декан

Издавачки совет:

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска
доц. д-р Кирил Барбареев

Уредувачки одбор – Editorial Board:

проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Ставрева-Веселиновска
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Владо Петровска
доц. д-р Трајче Стојанов
пом.асс. м-р Јадранка Рунчева
доц. д-р Трајче Стојанов
доц. д-р Деспина Сивевска

Главен уредник и одговорен уредник – Editor in Chief:

проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева

Јазично уредување - Language Editor:

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
м-р Снежана Кирова (англиски јазик)

Техничко уредување – Technical Editing:

Славе Димитров
Благој Михов

Рецензенти:

проф. д-р Снежана Јованова-Митковска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Ставрева-Веселиновска
проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева
доц. д-р Трајче Стојанов
доц. д-р Зоран Здравев

Редакција и администрација – Editorial Office:

Бистра Василева-Ушинова
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за образовни науки
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п.фах 201, 2000 Штип,
Р.Македонија
e-mail: vospitanie@ugd.edu.mk
++389 32 550 500

СОДРЖИНА

д-р Блаже Китанов Македонија е судбина на светот - светот е судбина на Македонија	5
д-р Снежана Мирасчиева Рефлективноста на одделни теориски учења врз моделирање на ефективна воспитно-образовна комуникација	11
д-р Емилија Петрова-Горѓева Фактори на меѓучовечкиот однос - како императив за успешно воспитно делување	19
д-р Владо Петровски, м-р Даниела Коцева Семејното насилство - социјална појава на денешницата	35
д-р Кирил Барбареев Иницијалното образование на воспитувачите и учителите во Холандија - Педагошки факултет (PADAGOGISCHE ACADEMIE) во Гронинген	43
д-р Снежана Јованова-Митковска Стручни, научни трудови - методолошки упатства	55
д-р Снежана Ставрева - Веселиновска Ставови на студентите од студиската програма Биологија на Факултетот за природни и технички науки за својата практична оспособеност за реализирање на настава по биологија во деветгодишното основно образование	67
д-р Драгана Кузмановска, м-р Снежана Кирова, м-р Биљана Петковска Три методи за учење на новите генерации	87
Бисера Петковска, д-р Благој Делипетрев, д-р Зоран Здравев Масовни отворени онлајн курсеви (MOOK)	95
м-р Ленче Насев, м-р Саша Павловиќ Компаративна анализа на курикулумот во Република Македонија и Република Српска на примерот: анализа на наставните програми по музичко од I до III одделение	105
м-р Даринка Маролова Модерни наставни принципи во наставата по германски како странски јазик	117

УДК: 37.018.43:004.78

Прегледен труд
(Review paper)Бисера Петковска
Проф. д-р Благој Делипетрев
Проф. д-р Зоран Здравев
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за информатика

МАСОВНИ ОТВОРЕНИ ОНЛАЈН КУРСЕВИ (МООК)

Апстракт

Во трудов дискутираме за новиот тренд во образованието, така наречените масовните отворени онлајн курсеви (МООК). МООК се курсеви кои се наменети за неограничен број на корисници, најчесто се бесплатни и се достапни исклучиво преку Интернет. Се смета дека МООК произлегле од таканареченото ОЕР движење, односно движењето на отворени едукациски ресурси и се промовирани на УНЕСКО форум во 2002 година. Со примената на овие курсеви се диференцираат два типа: кМООК и хМООК. Досега се развиени повеќе платформи за поддршка на ваквите курсеви, со што е започнато нивно помасовно користење. При реализацијата на курсевите се утврдени извесни предности и недостатоци, но сепак за уште поголема примена постојат доволен број фактори за мотивација и на студентите и на професорите.

Вовед

Со постојаниот развој на новите технологии се јавуваат и нови предизвици за високото образование. Интернетот и неговата сè поголема и понеограничена достапност во последната деценија, донесе нови трендови, пред сè во начинот на комуникација и споделување на информации. Така електронската пошта, социјалните мрежи, блоговите, форумите за дискусија и слични платформи станаа секојдневие на обичниот човек и значително ја зголемија достапноста на податоци и информации од сите полиња.

Овие трендови се одразија и во развојот на високото образование. Како најнова и најинтересна појава во оваа гранка е појавата на масовните отворени онлајн курсеви (МООК). Нашето истражување ќе има за цел запознавање со поимот и значењето на овие курсеви, како и разгледувањето на импликациите кои ги имаат тие врз високото образование.

Трудот е конципиран така што на почеток даваме дефиниција и кратка историја на МООК. Потоа ќе направиме разграничување на различните типови на МООК и ќе дадеме преглед на најпознатите платформи кои ги

нудат овие курсеви ширум светот. На крајот се презентирани предностите и недостатоците на овие курсеви, како и мотивацијата за нивна примена од страна на индивидуалците и високообразовните институции.

Трудот се базира на повеќе истражувања и публикации од електронски извори, најголем дел од реномирани истражувачи чие специфично поле на интерес се овие курсеви.

Што се МООК?

Според Википедија (http://en.wikipedia.org/wiki/Massive_open_online_course), Масовните отворени онлајн курсеви (МООК) се курсеви наменети за неограничено учество и отворен пристап преку интернет. Поедноставна е дефиницијата на Оксфордскиот речник (<http://www.oxforddictionaries.com/>) која вели: МООК е курс на студии, достапен преку Интернет, бесплатно и наменет за голем број на луѓе. Основната цел на МООК произлегува од нивната дефиниција. За потребите на овој труд ние ќе дадеме наша дефиниција: МООК се курсеви кои се наменети за неограничен број на корисници, најчесто се бесплатни и достапни се исклучиво преку Интернет.

Кратка историја

Почетоците на МООК не се многу далеку во минатото. Се смета дека МООК произлегле од таканареченото ОЕР движење, односно движењето на отворени едукациски ресурси. Отворени едукациски ресурси се слободни, достапни, отворено лиценцирани документи и медиуми кои се корисни за подучување, учење, образовни, оценувачки и истражувачки цели. Овој термин е измислен на форумот УНЕСКО во 2002 година, кој ги истражувал импликациите на иницијативата за земји во развој на Универзитетот „МИТ“. Десет години подоцна на Светскиот конгрес за ОЕР на УНЕСКО беше потпишана Париската декларација, која покрај останатото препорачува да се поттикне свеста за користењето на ОЕР и да се охрабрува отворено лиценцирање на образовни материјали произведени со јавни средства. (UNESCO, 2012)

За прв официјален МООК се смета курсот „Конективизам и сврзното знаење“ (Connectivism and Connective Knowledge), кој бил воден од страна на Џорџ Сименс од Универзитетот „Атабаска“ и Стивен Даунс од Националниот совет за истражување, а бил создаден на Универзитетот „Манитоба“ во Канада. Покрај 25-те студенти од овој Универзитет, курсот бесплатно, преку Интернет го следеле и околу 2.300 студенти од јавноста. Сите содржини на курсот биле достапни преку РСС канали, а онлајн студентите можеле да учествуваат преку алатки за соработка,

вклучувајќи блог постови, хиерархиски дискусии во системот за е-учење Мудл (Moodle) (www.moodle.org) и преку состаноци на социјалната платформа Втор живот (Second Life) (www.secondlife.com). Како последица на овој курс бил оформен и терминот МООК, од страна на Дејв Кормиер од Универзитетот „Принц Едвард Ајланд“ и вишиот истражувачки соработник Брајан Александер од Националниот институт за технологија во либералното образование (http://en.wikipedia.org/wiki/Massive_open_online_course).

Типови на МООК

Водосегашниот краток развој на МООК успеале да се издиференцираат два типа: кМООК и хМООК. Притоа едната група курсеви не е подобра од другата, тие се едноставно различни.

Кај кМООК, „к“ означува конективизам и првиот креиран МООК спаѓа во оваа група. Теоријата на креаторот на овој курс се заснова на идејата дека учењето се случува во мрежа, каде што учениците користат дигитални платформи како што се блогови и социјални мрежи, со цел да се поврзат со содржината, други изучувачки заедници и други ученици и на тој начин да се создаде знаење (Downes, 2012). Кај овој тип на курсеви учениците се охрабруваат активно да придонесуваат кон учењето, користејќи дигитални платформи. Придонесите од страна на учесниците се секојдневно сумирани од страна на организаторите на курсот, кои потоа ги споделуваат со другите учесници преку електронска пошта или билтен. Најчесто кМООК не се спонзорирани од страна на високообразовни институции. Тие се организирани од страна на индивидуалци со пасија кон одредена област. Организаторите посветуваат време на креирање рамка за учење, преку којашто учесници од сите страни на светот можат да се поврзат и да споделуваат, придонесуваат и соработуваат, при што истовремено учат за одредена тема и ја прошируваат својата мрежа на професионални, но и лични контакти. кМООК, покрај тоа што се отворени се и флексибилни, што значи дека одговараат целосно на потребите на своите учесници и обезбедуваат учење приспособено на овие потреби (Morrison, 2013). Овој тип на учење најдобро го објаснуваат неговите визионери Џорџ Сименс и Стивен Даунс, па така Даунс во својата нова книга учењето го објаснува како: „создавање и отстранување на врските помеѓу субјектите, односно приспособување на јачината на тие врски. Теорија на учење е, во буквална смисла, теорија која објаснува како овие врски се креираат и приспособуваат“ (Downes, 2012).

Иако првиот МООК се смета за кМООК, масовните онлајн курсеви вистински ја добиле својата популарност по појавувањето на првиот

хМООК курс во 2011 година. Креатори на овој курс на тема „Вештачка интелигенција“ се Себастијан Трун и Питер Норвик од Универзитетот „Стенфорд“ (Saenz, 2011). Иако очекувале неколку илјади студенти, курсот го запишале 160.000 студенти од 190 земји ширум светот, со што станал масивен во вистинска смисла на зборот. По завршувањето на овој курс, Трун го основал Udacity.com, платформа која, главно, нуди курсеви од областа на науката и технологијата. Наскоро се отвораат и Coursera.com и edx.com, кој е заедничка платформа за бесплатни онлајн курсеви на познатите универзитети „Харвард“ и „МИТ“. (Morrison, 2013).

Оттогаш бројот на слични платформи спонзорирани од високообразовните институции ширум светот, но и од разни профитни и непрофитни организации, постојано расте. Овој тип на МООК, кои се нудат на универзитетски платформи, се засноваат на традиционални материјали и високообразовни методи на учење. Тие најчесто вклучуваат видеолекции и квиз-тестови, како метод за оценување. Многу често вклучуваат и содржини кои се достапни на Интернет, надвор од платформата за учење.

Значи основната разлика помеѓу кМООК и хМООК е тоа што кај кМООК изучувачите на курсот се во центарот на внимание и тие сами придонесуваат кон своето знаење, додека кај хМООК во центар на вниманието е професорот кој го води курсот и ги насочува учениците. Иако кај кМООК дигиталните платформи се од пресудно значење, нивното користење не е забрането и кај хМООК. Сепак, за високото образование позначајни и повлијателни се хМООК, како поблиски до традиционалното образование.

Најпознати МООК платформи

Во својот труд „МООК и отвореното образование: Импликации врз високото образование“ (Yuan & Powell, 2013), Ли Јуан и Стивен Пауел од Центарот за образовна технологија и стандарди за меѓусебно функционирање ги анализираат најпознатите МООК платформи, нивните функции и интереси. Една од најпознатите е edx.com, која веќе споменаваме е заедничка непрофитна платформа на „МИТ“ и „Харвард“. Овие универзитети ги користат МООК да разберат како студентите учат и да ги подобрат иновациите во учењето и подучувањето на кампусот. Coursera.com, Udacity.com и Udemy.com се профитни платформи кои најчесто заработуваат од наплаќање за сертификати за завршени курсеви, но работат и на развој на други бизнис модели, како што се продажба на информации за студентите, рекламирање на спонзорирани курсеви, наплаќање партиципација за кредитирани курсеви итн. P2ru.org и khanacademy.org се платформи спонзорирани од фондации и нивна цел е

да обезбедат можности за сите кои сакаат да учат или подучуваат онлајн, овозможувајќи им бесплатен пристап. Во долната табела се сумирани специфичностите за петте најпознати платформи за МООК во САД (Yuan & Powell, 2013).

Платформа	Профит	Слободен пристап	Цена за сертификат	Институционални кредити
Edx.com	Не	Да	Да	Не
Coursera.com	Да	Да	Да	Делумно
Udacity.com	Да	Да	Да	Делумно
Udemy.com	Да	Делумно	Да	Делумно
P2PU.org	Не	Да	Не	Не

Според истражувањата на сајтот openeducationeuropa.eu, направено во декември 2013 г., ни Европа не заостанува премногу во трендот со МООК, при што убедлив лидер со најголем број курсеви е Шпанија, а веднаш по неа следуваат Велика Британија, Германија и Франција. Досега има креирано близу 400 курсеви, а најзастапени теми се од областите наука и технологија, општествени науки, применети науки и бизнис. Најпознати европски провајдери на овие курсеви се европските високообразовни институции, како и платформите UnX, Miriada X, OpenupEd, OpenCourseWorld, Iversity, FutureLearn итн (<http://openeducationeuropa.eu>, 2013).

Предности и недостатоци

Според д-р Шели Кинаш од Универзитетот „Бонд“ во Австралија (Kinash, 2013), постојат повеќе карактеристики на МООК кои ги диференцираат од традиционалното образование, а некои од овие карактеристики можат да се сметаат за нивни предности. МООК се најчесто самостојни предмети кон кои може да се приклучи секој, од секаде, во кое било време. Тие балансираат помеѓу синхронизиран и несинхронизиран начин на учење, што значи дека понекогаш професорите и учениците се истовремено онлајн, но најчесто активностите се дизајнирани учениците да можат да им се посветуваат во време кое на нив најмногу им одговара. Времето за запишување и завршување на курсот, исто така, најчесто не е ограничено. МООК, исто така, го користат концептот на приспособено учење, што значи дека тежината и предизвикот на содржината и вежбите најчесто се приспособува на нивото на знаење на студентот. Најголем дел од МООК ја користат предноста од најновите технологии за да го овозможат и подобрат учењето. Така, на пример, многу од нив се со мултимедијална содржина, користат видео презентации, игри, квизови и слично, што претставува и позабавен начин на учење. Универзитетите,

пред сè, предностите при нудење на МООК ги гледаат во маркетингот. МООК се на некој начин реклама за Универзитетот кој ги нуди и бесплатна можност да се испроба курсот, без да се биде запишан на Универзитетот. Покрај тоа со МООК се истражуваат нови педагошки платформи, се експериментира со нови пристапи во учењето и со нови технологии. Според многу професори МООК и отворениот пристап кон образованието претставуваат вредност на модерното време (Kinash, 2013).

Покрај бројните предности, постојат и голем број проблеми кои се јавуваат во врска со МООК. На прво место е стапката на напуштање на курсевите. Според досега најрелевантното истражување, спроведено од страна на Кејти Џордан, како дел од нејзиниот докторски труд, МООК најчесто ги завршуваат помалку од 13% од запишаните ученици, што значи дека стапката на откажување достигнува и преку 90% (Jordan, 2013). Многу работодавачи, пак, сметаат дека МООК произведуваат супстандардни студенти со пониско ниво на знаење за разлика од традиционалното образование. Уште еден значаен недостаток е проблемот со акредитација на МООК. Најголемиот број курсеви воопшто не се акредитирани, а оние кои се акредитирани најчесто наплаќаат за стекнатите кредити. Притоа ни цените не се стандардизирани. Голем број професори сметаат дека не треба да се брза со акредитација на МООК, поради отежнатоста при оценувањето на студентите, односно поради зголемените можности за мамење при онлајн полагањето на испити. Еден начин за решавање на овој проблем понуди платформата Udacity.com, со тоа што ќе им наплаќа на студентите по 80 долари, за да ги полагаат тестовите во тест-центри на глобалната образовна компанија Пирсон (Lewin, 2012). Присутен е и стравот дека со акредитирање на МООК, големите, добро финансирани универзитети, ќе ги подредат или доведат до изумирање помалите универзитети, со воведување на таканаречено глобално образование. Квалитетните МООК, исто така, бараат значајни ресурси, пред сè за дизајнот, администрацијата и кадарот, кој треба да има искуство во адаптираното учење. Со оглед на тоа што овие курсеви сè уште се млади во својот развој, потребни се и значајни вложувања на време и финансии за да се биде во тек со современите технологии и новата содржина. Уште еден значаен проблем во врска со МООК е правото на интелектуална сопственост, кое не е баш најдобро разграничено кај онлајн материјалите.

Поради изложените предности и недостатоци на МООК, мислењата за нивната иднина се поделени. Додека некои сметаат дека МООК полека ќе ги заменат универзитетите какви што ги познаваме, други мислат дека тие ќе изумрат и ќе бидат само интересна страница во историјата на високото образование (Kinash, 2013).

Мотивација за примена на МООК

Кога се работи за МООК постојат повеќе заинтересирани страни, секоја со своја мотивација. Постојат тутори чија задача е олеснување на МООК, институционални менаџери кои помагаат во утврдувањето на местото на МООК, покрај традиционалното образование, креатори на политиката на МООК, кои размислуваат за долгорочните импликации во образованието и вложувачи на капитал кои се заинтересирани за повраток на инвестициите (Conole, 2013). Сепак, суштинските заинтересирани страни се, пред сè, студентите кои ги запишуваат овие курсеви и професорите кои ги дизајнираат и предаваат.

Постојат повеќе фактори кои ги мотивираат учениците да се вклучуваат во МООК. Овие фактори вклучуваат економски придобивки, развој на личен и професионален идентитет, предизвик и остварување, како и забава и уживање. Анкети спроведени од страна на истражувачи на Универзитетот „Дјук“, во врска со нивниот прв МООК, покажале дека постојат четири главни групи на мотивација за студентите да се вклучат во овие курсеви (Belanger & Thornton, 2013):

- да стекнат разбирање за предметот без посебни очекувања за завршување или достигнување;
- поради забава, задоволство, социјална интеракција и интелектуална стимулација;
- погодност, често во комбинација со бариери за традиционалните опции образованието;
- за да го искушат или истражат онлајн образованието.

Иако во анкетите спроведени пред почетокот на курсот забавата и задоволството биле прилично важни, во анкетите кои биле спроведени на крајот од курсот најголем дел студенти се изјасниле дека имаат генерален интерес за темата. Студентите се изјасниле дека го користеле онлајн курсот да им помогне да одлучат дали сакаат да се запишат на факултет, додека значајно малцинство тврдело дека не можат финансиски да си го дозволат формалното образование. Ова е само едно истражување за мотивацијата на учесниците во МООК, но оваа тема е прилично широка и на неа сè уште треба да се работи и детално да се истражува.

Што се однесува до професорите, досега најголемата анкета за искуството од предавање МООК и нивната мотивација била спроведена во почетокот на 2013 година од страна на Кроникл и опфатила 103 професори (Kořowich, 2013). Резултатите генерално покажале дека иако процесот на креирање на МООК одзема многу време (просечно 100 часа за еден курс), професорите сметаат дека овие курсеви се успешни. Дополнително време им одземало и одржувањето на курсот и одговарањето на студентските

прашања. За оценувањето дури 74% од анкетираниите одговориле дека користеле автоматски технолошки поддржан систем, кој го сметаат за прилично доверлив. Најкористени материјали за време на курсевите биле сопствени видеа и отворени образовни ресурси. Иако професорите вложуваат многу време во подготовка на овие курсеви, дури 72% сметаат дека не треба да се овозможи формално акредитирање на курсевите. Како мотивација за креирање и одржување на МООК, тие наведуваат повеќе причини, меѓу кои најзастапени се:

- да помогнат во достапноста на високото образование (71,8%);
- да го зголемат своето влијание како икструктор (40,8);
- да ја зголемат својата репутација во сопствената дисциплина (37,9%);
- да соберат совети за подобрување на традиционалните предавања (36,9%);
- да ја зголемат својата видливост во медиумите и пошироката јавност (33%) итн.

Кога се работи за ентузијазмот во врска со МООК, професорите го менуваат своето мислење, односно тоа преминува од поголем број на скептици (пред искуството со МООК) кон поголем број на големи ентузијастички (по искуството со МООК).

Заклучок

Целта на овој труд беше запознавање со МООК и разработка на некои импликации во врска со нив. Од изнесеното во трудот може да се заклучи дека со сè поголемата достапност на технологијата, овие курсеви ќе земаат сè поголем замав, а заинтересираноста има тенденција да расте. Со цел да се следат светските трендови, релевантните образовни институции во Македонија треба сериозно да ги земат предвид овие трендови, да ги вклопат во своите планови и да овозможат услови за воведување на МООК, како дел од формалното и неформалното образование. Со тоа, освен што директно ќе се отворат вратите за вклучување на поголем број заинтересирани лица во образовниот процес, така и посредно работниците во образованието ќе стекнат значајни искуства во користењето на новите технологии и ќе се здобијат со идеи за подобрување на традиционалните начини за реализација на наставата.

Користена литература

- <http://openeducationeuropa.eu>. (2013, December 2). Retrieved December 19, 2013, from http://openeducationeuropa.eu/en/european_scoreboard_moocs.
- Belanger, Y., & Thornton, J. (2013). *Bioelectricity: A Quantitative Approach; Duke University's First MOOC*. Durham, North Carolina: Duke University.
- Conole, G. (2013, December 15). MOOCs as disruptive technologies: strategies for enhancing the learner experience and quality of MOOCs. *Revista de Educación a Distancia. Número 39*.
- Downes, S. (2012). *Connectivism and Connective Knowledge*. Creative Commons License .
http://en.wikipedia.org/wiki/Massive_open_online_course. (n.d.).
<http://www.oxforddictionaries.com/>. (n.d.).
- Jordan, K. (2013, May). <http://www.katyjordan.com/MOOCproject.html>. Retrieved December 2013, from <http://www.katyjordan.com/MOOCproject.html>.
- Kinash, S. (2013, January 11). <http://epublications.bond.edu.au/tls>. Retrieved December 19, 2013, from <http://epublications.bond.edu.au/tls/70>.
- Kolowich, S. (2013). *The Professors Who Make the MOOCs*. The Chronicle of Higher Education.
- Lewin, T. (2012, July 17). Universities Reshaping Education on the Web. *New York Times*.
- Morrison, D. (2013, April 22). The Ultimate Student Guide to xMOOCs and cMOOCs.
- Saenz, A. (2011, August). 100,000+ SIGN UP FOR STANFORD'S OPEN CLASS ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE. CLASSES WITH 1 MILLION+ NEXT?
- UNESCO, 2. W. (2012, June 22). http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/Paris%20OER%20Declaration_01.pdf. Retrieved December 10, 2013, from <http://www.unesco.org>.
- www.moodle.org. (n.d.). Retrieved from www.moodle.org.
- www.secondlife.com. (n.d.). Retrieved from www.secondlife.com.
- Yuan, L., & Powell, S. (2013). *MOOCs and Open Education: Implications for Higher Education*. <http://publications.cetis.ac.uk/2013/667>.

